

รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

Applications of Linear Programming for agricultural
production planning and monitoring the implementation
of the philosophy of sufficiency economy.

ปรเมศวร์ ศิริรัตน์ *

Porames Siriratana

รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.กรุงเทพมหานคร สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา และ (2) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการสถานศึกษาของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต เขตละ 9 คน รวมทั้งสิ้น 450 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการสุ่มอย่างง่ายจากคณะกรรมการสถานศึกษาในแต่ละเขต เขตละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 250 คน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งบริหารการศึกษาหรือเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และรับผิดชอบในการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัยระดับจังหวัด ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 19 คน เพื่อสัมภาษณ์ประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารคณะกรรมการสถานศึกษา 2) เป้าประสงค์ในการพัฒนา 3) หลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษา 5) วิธีการพัฒนา และ 6) ปัญหาในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อได้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และสร้างรูปแบบจำลองการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา หลังจากได้รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา แล้วผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 19 คน ร่วมกันพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของรูปแบบ แล้วนำมาปรับปรุง เพื่อได้รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยปรากฏว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สำหรับความต้องการในการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ และงานด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการระดมทุนทางสังคมและทรัพยากรจากชุมชน และด้านการติดตามและเสนอแนะผลงานอยู่ในระดับปานกลาง

รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า มี 3 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 ระบบการบริหาร ซึ่งต้องมีหลักการกระจายอำนาจ การบริหารโดยธรรมาภิบาล และมีส่วนร่วม เป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะเชิงความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ส่วนที่ 2 หลักสูตรเพื่อพัฒนาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถาน

ศึกษา และส่วนที่ 3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการบริหาร PDCA และวิธีการพัฒนา 3) ผลผลิต ได้แก่ ตัวบ่งชี้ความสำเร็จในด้านปัจจัยกระบวนการและผลผลิต 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ในด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สื่อและวิธีการที่นำมาพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาเหมาะสมกับ ความแตกต่างของบุคคล การคัดเลือกคณะกรรมการด้วยความโปร่งใส การสร้างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารต่อการบริหารแบบคณะกรรมการ เงื่อนไขความสำเร็จในด้านกระบวนการคือ การนำกระบวนการ PDCA มาใช้ในการบริหารทั้งระบบ

ผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิยอมรับใน 3 ประเด็นนี้ คือ ยอมรับในรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา ยอมรับองค์ประกอบต่างๆ ในแผนภาพรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา และเห็นว่า มี ความเหมาะสมในการนำรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาไปใช้

คำสำคัญ (Keywords) : คณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานครรูปแบบการพัฒนา

1. บทนำ

หลักการสำคัญของการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่สถานศึกษา คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หน่วยงานบริหารในส่วนกลาง ย่อมให้หน่วยงานในระดับล่าง หรือระดับผู้ปฏิบัติมีอำนาจตัดสินใจทางการบริหาร และจัดการศึกษาด้วยตนเอง โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อระดมทรัพยากรจากทุกส่วนของสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กำหนดให้มีคณะกรรมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากชุมชนและองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนตลอดจนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่สามารถเข้ามาเป็นกรรมการ ร่วมให้การสนับสนุน และส่งเสริมการจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ประชาชน องค์กร และสถาบันสังคมกับเขตพื้นที่การศึกษา และนวัตกรรมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552 : 6-7)

การจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการที่ผ่านมาในด้านการบริหารจัดการพบว่ายังไม่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ ทั้งสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามเป้าหมายรวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ได้วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาระบบการศึกษา

ธิการ ซึ่งพบปัญหาสำคัญ 6 ประการคือ การรวมศูนย์อำนาจไว้ในส่วนกลาง การขาดเอกภาพในการบริหาร การขาดประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การขาดการพัฒนา นโยบายอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และขาดความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ยังไม่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามเป้าหมาย รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง แม้จะได้มีการออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 แล้ว แต่หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานและจัดการศึกษาเท่าที่ควร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552 : 6-7)

นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการพบว่าในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการมีส่วนร่วม รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา แม้จะได้มีการออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 แล้ว หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานและจัดการศึกษาเท่าที่ควร ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพบว่า มีการถ่ายโอนสถานศึกษาไปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว 381 แห่ง การจัดการศึกษาของเอกชนยังไม่มีขยายตัวเท่าที่ควร ในปี 2550

สัดส่วนนักเรียนเอกชนชั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา มีเพียงร้อยละ 17.8 และ 17.1 ตามลำดับ ส่วนสถานประกอบการและสถาบันต่างๆ มีส่วนร่วมจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ยังมีสัดส่วนน้อยมาก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552 : 6-7)

เนื่องจากปัญหาด้านประสิทธิภาพการบริหารและจัดการศึกษาส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาอันได้แก่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้นรัฐบาลจึงจัดให้มีกฎหมายเพื่อการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรียกว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดแนวทางการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 9 ซึ่งมีใจความสำคัญเกี่ยวกับ มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษามีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่นเอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาและสถาบันสังคมอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 6)

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล ด้วยหลักการดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าการบริหารในลักษณะนี้จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล ในการบริหารและจัดการศึกษามากกว่าเดิม (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543 : 17)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 29 ปีเศษ การดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยครอบคลุมภารกิจหลัก 3 ประการ คือ 1) จัดการศึกษานอกสถานศึกษาโดยจัดการศึกษาให้กับประชาชนที่อยู่นอกระบบสถานศึกษาให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งการอ่านออกเขียนได้และการศึกษาต่อเนื่องสายสามัญระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายและการศึกษาสายอาชีพทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว (ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพ) 2) ส่งเสริมการศึกษาในระบบสถานศึกษาโดยจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในระบบสถานศึกษาในรูปแบบของรายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและการจัดนิทรรศการวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา 3) ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยโดยจัดกิจกรรมบริการข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆ ให้กับนักเรียนนักศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปในรูปแบบของห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน(เดิมเรียกที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาและรายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นต้น กิจกรรมและบริการการศึกษานอกสถานศึกษาที่จัดให้กับกลุ่มเป้าหมายมุ่งเน้นด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาและฝึกอบรมด้านอาชีพและการบริการข่าวสารข้อมูลเป็นหลัก แต่จะมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมบ้างในบางช่วงบางสมัยขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือนโยบายการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน เช่น

ปัจจุบันกิจกรรมการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมี 4 กิจกรรมคือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนโดยใช้สถานศึกษาทั้งในส่วนกลางซึ่งเรียกว่าศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตจำนวน 50 เขตและในส่วนภูมิภาคใช้ศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมีจำนวน 987 แห่งมีการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงใน 4 ด้านคือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป สำหรับสาระที่แสดงให้เห็นถึงการยึดหลักแห่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารด้วยคณะกรรมการในทุกระดับทั้งในระดับประเทศระดับท้องถิ่นและระดับสถานศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 123 ก) และมาตรา 40 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทนครูผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนองค์กรชุมชนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กร

ศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 20) นอกจากนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551 มาตรา 19 ได้บัญญัติว่าคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในฐานะผู้กำหนดนโยบายกำกับติดตามส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ ไปสู่คุณภาพที่พึงประสงค์ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาประกอบด้วย ประธานกรรมการซึ่งคัดเลือกมาจากผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการรวมจำนวน 9 คนได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพัฒนาสังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเมืองการปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความมั่นคง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสารสนเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข

จากข้อมูลและเหตุผลที่ได้จากการศึกษาข้างต้นไปสู่ฐานความคิดที่ว่า ในอนาคตคณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญในการบริหารและจัดการสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ของระบบการศึกษาไทย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการยกระดับการศึกษาในภาพรวมของประเทศต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาประจำสถานศึกษาประเภทศึกษา พุทธศักราช 2525 กำหนดให้สถานศึกษาประเภทศึกษา มีกรรมการสถานศึกษาแต่ละ 5 - 15 คน

เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแสวงหาความช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่สถานศึกษา แต่ผลการวิจัยหลายเรื่องชี้ให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาในห้วงเวลาดังกล่าวประสบปัญหาในการดำเนินงานทั้งในด้านบทบาทและการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ (รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์, 2548. หน้า 4)

เมื่อพุทธศักราช 2527 เปลี่ยนศิริรังสรรค์กุล ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของคณะกรรมการศึกษาประจำสถานศึกษาประถมศึกษาและครูเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการประจำสถานศึกษาประถมศึกษาศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาประจำสถานศึกษาประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติจริงในทุกบทบาทอยู่ในระดับน้อย และประสบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและส่วนใหญ่มุ่งประกอบอาชีพของตนมากกว่าจึงไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสถานศึกษาอย่างเต็มที่

ในปีพุทธศักราช 2531 ประกอบคุณารักษ์และคณะได้ศึกษาโครงการกรรมการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์และความร่วมมือขององค์กรชุมชน (คณะกรรมการสถานศึกษา) ต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาพบว่าการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำสถานศึกษาประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 ยังไม่มีความชัดเจนมากพอทั้งในเรื่องโครงสร้างจำนวนและบทบาทหน้าที่ของกรรมการทำให้ขาดความชัดเจนในการปฏิบัติงานตามมาและส่งผลให้

การดำเนินงานคณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีผลต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเท่าที่ควร

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2533 ไพโรจน์พรหมมีเนตร วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานของกรรมการสถานศึกษายังมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่สถานศึกษาน้อยโดยกรรมการส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา

นอกจากนี้หลังจากประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาได้ 12 ปี คือพุทธศักราช 2537 กระทรวงศึกษาธิการได้มีโครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Program : UNDP) โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาทั้งนี้มีสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเข้าร่วมโครงการจังหวัดละ 10 สถานศึกษาจาก 13 จังหวัดใน 12 เขตการศึกษาทั่วประเทศซึ่งผลการดำเนินงานตามโครงการวิจัยดังกล่าวได้ข้อสรุปในลักษณะเดียวกันโดยผลการวิจัยพบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะการบริจาคทรัพย์สินและร่วมพัฒนาสถานศึกษาเฉพาะตามที่สถานศึกษาร้องขอโดยมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นน้อยมาก

ผลการวิจัยในโครงการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารสถานศึกษาด้วยคณะกรรมการอีกครั้งหนึ่งโดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศยกเลิกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาที่ใช้อยู่และประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ

สถานศึกษาประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 ใช้แทนระเบียบเดิมเพื่อปรับโครงสร้างของกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาประถมศึกษาใหม่โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาประถมศึกษาทุกโรงเรียนละ 9 - 15 คนมีองค์ประกอบที่มาจากบุคคล 3 ฝ่ายเท่าๆ กันได้แก่ 1) ฝ่ายผู้บริหารและข้าราชการครูในสถานศึกษา 2) ฝ่ายผู้ปกครองและศิษย์เก่าและ 3) ฝ่ายผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายในแผนแม่บทและแผนการพัฒนาให้ความเห็นชอบในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้คำปรึกษาเสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของสถานศึกษารวมทั้งแสวงหาและให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ แก่สถานศึกษาตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาจะเห็นว่าการปรับโครงสร้างของคณะกรรมการสถานศึกษาดังกล่าวได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาให้กว้างขวางขึ้นรวมทั้งมีการกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการที่ชัดเจนมากขึ้นนอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติยังได้จัดทำเอกสารขึ้นในปี 2540 เพื่อชี้แจงให้ผู้บริหารครูและคณะกรรมการสถานศึกษาทราบแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาและช่วยให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามหลังการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 แล้วผลการวิจัยหลายเรื่องยังคงแสดงให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาด้วยคณะกรรมการ ของไทยตามระเบียบดังกล่าวยังคงประสบปัญหาและมีข้อจำกัดในการดำเนินงานอยู่เช่นเดิม เช่น

ชาญญา อภิบาลกุล (2545) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารและจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมการบริหารและการจัดการศึกษา ปัจจุบันโดยภาพรวมกรรมการสถานศึกษาไม่ค่อยกล้าลงความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่ผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการไม่มีส่วนในการกำหนดนโยบาย แผนแม่บท แผนพัฒนาโรงเรียน ขาดความรู้เกี่ยวกับงานและบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่มีเวลาพอ และมักจะถูกขอบริจาคทรัพย์สิน สำหรับสถานศึกษาในสังกัดอื่นๆ พร้อมรับการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยเช่นกัน เช่น สำนักบริหารศึกษาท้องถิ่นกรมการปกครอง กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัดของตนมีคณะกรรมการสถานศึกษาโดยอิงตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2543 และกรุงเทพมหานครได้ประกาศระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2543

ในส่วนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551 มาตรา 19 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ประกอบด้วยคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือ ต่อมาสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ประกาศกำหนด จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มาของประธานและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งอำนาจ

หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ตามประกาศลงวันที่ 24 ตุลาคม 2551 ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามพระราชบัญญัติและประกาศดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ประธานกรรมการซึ่งคัดเลือกมาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง รวมจำนวน 9 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพัฒนาสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเมือง การปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความมั่นคง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข

หลังจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และดำเนินการบริหารในรูปคณะกรรมการในระยะหนึ่ง พบว่ามีปัญหาในการดำเนินการหลายประการด้วยกัน เช่น การดำเนินงานยังมีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะการที่ชุมชนเข้ามาส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการแสวงหาทรัพยากรด้านวัตถุแก่สถานศึกษา และร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดเป็นครั้งคราว รวมทั้งคณะกรรมการยังไม่สามารถสร้างกลไกให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างแท้จริง นอกจากนี้พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษายัง

ไม่เข้าใจและไม่สนใจการศึกษาเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณ บุญเจือ (2541) ที่พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีปัญหาการปฏิบัติงานด้านการกำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือ ศิริวัตร บุญประสบ (2541) ที่พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา เนื่องจากมีภาระหน้าที่ประจำและประกอบอาชีพส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของหลายๆ คนที่พบว่า คณะกรรมการศึกษาปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ปัญหาการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ชาวบ้านส่วนมากยากจน จึงช่วยเหลือสถานศึกษาได้น้อย ส่วนใหญ่มุ่งประกอบอาชีพ จึงปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มที่และงานวิจัยของ พินิจ จำปาหอม (2543) พบว่าขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานและเข้าร่วมพัฒนาสถานศึกษาน้อย ขาดความรู้ ความเข้าใจในกฎระเบียบของทางราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนันท์ คำจันทร์ (2544) ซึ่งผลการวิจัยของ ปฐม พุกกะหาญ (2540) ได้จัดลำดับปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาจากมากไปน้อย คือ ปัญหาด้านการประสานงาน ด้านความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการประชาสัมพันธ์และด้านสรุปผล การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ประกอบกับการบริหารในรูปของคณะกรรมการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เพิ่งประกาศใช้ จึงมีปัญหาในการดำเนินการ ไม่สามารถดึงศักยภาพของคณะกรรมการสถานศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่ ไม่สามารถแก้ปัญหาและ

อุปสรรคในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความ เข้าใจในบทบาทและหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งคณะกรรมการมาจาก หลากหลายสาขาหลากหลายอาชีพหลากหลาย ระดับการศึกษาย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่าง กันประธานกรรมการซึ่งคัดเลือกมาจากผู้ทรง คุณวุฒิกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการและ เลขานุการรวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คนได้แก่ผู้ทรง คุณวุฒิด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพัฒนา สังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การเมืองการปกครองผู้ทรงคุณวุฒิด้านความ มั่นคง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสารสนเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุขทำให้ การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของคณะกรรมการ สถานศึกษายังไม่กลมกลืนเท่าที่ควร

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว สำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา อัธยาศัยกรุงเทพมหานครพบว่า มีคณะ กรรมการสถานศึกษาบางสถานศึกษาลาออกใน ขณะที่ยังไม่ครบวาระมีการสับเปลี่ยนตำแหน่ง ในคณะกรรมการสถานศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย จำนวนคณะกรรมการ สถานศึกษาจากชุมชนเข้าร่วมประชุมน้อยห ายสถานศึกษายังไม่เคยรายงานผลการประชุม คณะกรรมการสถานศึกษาไปยังสำนักงานส่ง เสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย อาจกล่าวได้ว่า คณะกรรมการสถาน ศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองไม่เห็นความ สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ตามสถานะของตนเอง หรือมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานปัญหาดัง กล่าวจึงมีผลกระทบต่อการบริหารงานของสถาน ศึกษา และประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542

จากสภาพที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับ การกำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ทุก สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาน อกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพิ่งจะ ดำเนินการช่วงปีพุทธศักราช 2552 ผู้วิจัย ในฐานะผู้บริหารการศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษา และนำเสนอ “รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาน อกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร” เพื่อมุ่งหวังให้ได้ข้อมูลจาก การศึกษาครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางที่สำคัญใน การนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อนำไปสู่การ จัดการศึกษาโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความ ต้องการในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา โดย ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหาร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 19 คน ใน 6 ประเด็นคือ หน่วยงานในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา เป้าหมายในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา การพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาในด้านต่างๆ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ คณะกรรมการสถานศึกษา วิธีการที่จะพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา และปัญหาที่ประสบในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อได้ร่างรูปแบบแล้วก็จัดดำเนินการอภิปรายกลุ่ม (Focus group) โดยใช้ร่างรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร และจัดทำรายงานผลการวิจัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร โดยมีการดำเนินงานดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ

1.1 แบบสอบถาม

1. ศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงาน ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ คณะกรรมการสถานศึกษา ความต้องการในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบเนื้อหาของแบบสอบถาม

2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล และวิธีการสร้างแบบสอบถามของ ลิเคิร์ท เพื่อนำมาเป็นโครงสร้างแบบสอบถามตามกรอบเนื้อหา และโครงสร้างเครื่องมือ

3. สร้างแบบสอบถาม ตามโครงสร้างแบบสอบถาม และกรอบเนื้อหาที่สังเคราะห์ไว้ตามข้อ 1 และข้อ 2 ได้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ได้ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ สถานะของผู้ทรงคุณวุฒิ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งมีลักษณะแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาตามบทบาทหน้าที่ มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (5 Level Likert Scale)

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป นำไปเป็นแบบสอบถาม ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.6-1.0

6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่ยุเชี่ยวชาญเสนอแนะแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 27 คน

7. นำแบบสอบถามที่ไปทดลองใช้มาหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้หลักสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่า สัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ 0.90

8. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เป็นเครื่องมือ ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 19 คน ใน 6 ประเด็นคือ หน่วยงานในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา เป้าหมายในการพัฒนา การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาในด้านต่างๆ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการ วิธีการที่จะพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา และปัญหาที่ประสบในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา

1.2 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี หลักการ ตัวแปรหรือประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูล

2. สร้างข้อคำถามให้สัมพันธ์กับประเด็นหรือคำสำคัญที่ต้องการทราบข้อมูลโดยยึดหลักดังนี้

2.1 ไม่ใช้คำถามที่เป็นการจูงใจให้เกิดคำตอบที่ต้องการ

2.2 ไม่ใช้คำถามที่ทำให้ผู้ตอบรู้สึกต่อต้าน หรือทำให้เกิดอคติในการตอบข้อมูล

2.3 ไม่ใช้คำถามที่เป็นความขัดแย้งค่านิยมของสังคม เพราะผู้ตอบจะตอบตามค่านิยมทำให้ไม่ได้รับความจริง

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบข้อคำถามไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC)

4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงทดลองใช้กับผู้ที่มีลักษณะใกล้เคียง

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 แบบสอบถาม

1. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในด้านความถูกต้องด้านเนื้อหา การใช้ภาษา ความชัดเจนของข้อคำถาม กับผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2. ทำการปรับปรุง แก้ไข เครื่องมือตามข้อเสนอแนะ ของประธานและผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นลำดับต่อไป

2.2 แบบสัมภาษณ์

1. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ และตรวจสอบเนื้อหา ภาษา สำนวนที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมรายละเอียดของเนื้อหา

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไข และผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 ท่าน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีจัดส่งทางไปรษณีย์ไปยังสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เพื่อให้จัดเก็บข้อมูลส่งคืนทางไปรษณีย์ที่ผู้วิจัยสอดซองจดหมายติดแสตมป์ไปให้ จำนวน 250 ฉบับ ได้รับคืน จำนวน 250 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวแล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูล จำนวน 19 คนโดยสัมภาษณ์ ด้วยตนเอง ตามคู่มือการสัมภาษณ์ มีการกำหนดวันที่จะไปทำการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งนัดหมายไว้ล่วงหน้า ส่งแบบสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าก่อนวันสัมภาษณ์จริง 15 วัน

ในการสัมภาษณ์ใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อบันทึกการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้จัดทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ขึ้นในวันที่ 22 กันยายน 2554 เวลา 09.00 - 12.00 น. ณ ห้องธานี โรงแรมเอสดี อเวนิว แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 แบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows

6.2 แบบสัมภาษณ์

วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) โดยการนำเอกสารที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมาวิเคราะห์เนื้อหา จับประเด็นเพื่อตีความ และสร้างข้อสรุป โดยผู้วิจัยทำการถอดการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วนำเนื้อหาการสัมภาษณ์ที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล ตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นนำเนื้อหาการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนมาวิเคราะห์และสรุปความสอดคล้องของแนวคิด ทักษะในภาพรวมของผู้ทรงคุณวุฒิโดยสรุปประเด็นในรูปของความสำเร็จเป็นรายการ จากนั้นนำเสนอสรุปเนื้อหาข้อมูลให้ที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อดำเนินการขั้นต่อไป

6.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์เกี่ยวกับผลของการ Focus Group ในการนำเสนอรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ไปใช้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยการหาข้อสรุปอุปนัย (Analytic Induction) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นความเรียง

7. การสร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนดำเนินการสร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้วิจัยดังนี้

1. สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลคณะกรรมการสถานศึกษา และหาแนวทางการพัฒนาโดยผู้วิจัยจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนา

ให้ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ กลุ่มงานที่รับผิดชอบพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา เป้าหมายในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา การพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา ในด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษา วิธีการที่จะพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา และเงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนา

2. กำหนดรายละเอียดในการจัดทำรูปแบบในการพัฒนา ประกอบด้วย ระบบการพัฒนา ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนา หลักสูตรพัฒนาด้านบทบาทหน้าที่ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านกระบวนการ (Processes) ได้แก่ กระบวนการบริหาร วิธีการพัฒนา ด้านผลผลิต ได้แก่ ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และความตระหนัก ความสำคัญในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และเงื่อนไขความสำเร็จ

3. จัดดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้ร่างจากการสังเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการในการพัฒนา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตามความลำดับขั้น

8. การปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่บันทึกเสียง และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มาแก้ไขปรับปรุง และสรุปผล รูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และจัดทำรายงานการวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อไป

9. สรุปผลการวิจัย

9.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา จำแนกตามสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาของคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ข้อมูลพบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีสภาพและปัญหาในการปฏิบัติงานและมีความต้องการพัฒนาของคณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามตัวแปร พบว่า ตัวแปรด้านต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานะของผู้ทรงคุณวุฒิ วุฒิทางการศึกษาและประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษา หรือการบริหารการศึกษา โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี และ 51 – 60 ปี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเมืองและการปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีปริญญาตรี และผู้ทรงคุณวุฒิด้านประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษา หรือการบริหารการศึกษา 3 – 10 ปี

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคณะกรรมการ

สถานศึกษา จำแนกตามสภาพบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

2.1) ด้านปัญหาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ด้านการให้คำปรึกษาและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ พบว่า โดยภาพรวมสภาพปัญหาการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับปัญหาได้ดังนี้ การอุทิศเวลาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ สถานศึกษาเผยแพร่สภาพปัจจุบันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีของชุมชน/ท้องถิ่น ที่ตั้งของสถานศึกษา ให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนกำกับติดตามงาน พิจารณาและเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมในการกำกับติดตามงาน และกำกับติดตามงานร่วมกับสถานศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้ ด้านการระดมทุนทางสังคมและทรัพยากรจากชุมชน พบว่า โดยภาพรวมสภาพปัญหาการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับปัญหาดังนี้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เพื่อการศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลและแหล่งวิทยากร จัดหาวิทยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งต่างๆ และการให้การสนับสนุนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการหารายได้และผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ด้านการติดตามและเสนอแนะผลงาน พบว่า โดยภาพรวมสภาพปัญหาการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับปัญหาได้ดังนี้ สถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำกับติดตามการใช้วิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษาให้คณะกรรมการสถาน

ศึกษามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่สถานศึกษา และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากร และให้บริการด้านต่างๆ แก่ชุมชน ด้านงานอื่นๆ พบว่า โดยภาพรวมสภาพปัญหาการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับปัญหาได้ดังนี้ สถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ใช้วิธีการจัดบรรยากาศและสภาวะแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่มรื่น สวยงาม และสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาและส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2) ความต้องการในการพัฒนาตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ มีดังนี้ ด้านการให้คำปรึกษาและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะพบว่า ข้อที่มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การอุทิศเวลาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ และให้สถานศึกษาเผยแพร่สภาพปัจจุบันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีของชุมชน/ท้องถิ่น ที่ตั้งของสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ ด้านการระดมทุนทางสังคมและทรัพยากรจากชุมชนพบว่า รวมความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับตามความต้องการได้ดังนี้ ต้องการพัฒนาเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เพื่อการศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา ข้อมูลและแหล่งวิทยากร จัดหาวิทยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งต่างๆ และการให้การสนับสนุนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ของสถานศึกษา และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมให้สถานศึกษานำผลการปฏิบัติงานเป็นข้อมูลในการพัฒนาการศึกษาต่อไป ด้านการติดตามและเสนอแนะผลงาน ต้องการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับความต้องการได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและระยะเวลาในการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่สถานศึกษา และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและด้านงานอื่นๆ พบว่า มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับความต้องการได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ใช้วิธีการจัดบรรยากาศและสภาวะแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่มรื่น สวยงาม และการมีส่วนร่วมในการหาอุปกรณ์การศึกษาและสิ่งจำเป็นให้แก่ผู้เรียน

9.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ข้อคำถามข้อที่ 1 กลุ่มงานที่มีหน้าที่พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ในระดับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการ ด้านนโยบาย แผนปฏิบัติงาน แผนงาน โครงการ ควรให้กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และการพัฒนา เป็นกลุ่มงานหลัก ซึ่งต้องรับผิดชอบงานเลขานุการ

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอยู่แล้ว ส่วนด้านพัฒนาเกี่ยวกับงานวิชาการ ควรให้งานนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา รับผิดชอบ ให้กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา รับผิดชอบ ในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนกลุ่มงานอื่น รับผิดชอบพัฒนาในเรื่องเกี่ยวข้อง ตามลักษณะของโครงสร้างการบริหารงานศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อคำถามข้อที่ 2 เป้าหมายในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา

1. เป้าหมายเชิงปริมาณ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า ควรพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาทุกคน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง นำไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเพิ่มประสบการณ์ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. เป้าหมายเชิงคุณภาพ ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ในภาระหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ทั้ง 4 เรื่อง คือ ความรู้เข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรของสถานศึกษาจนสามารถให้ข้อเสนอแนะ และให้ความเห็นชอบได้ นอกจากนี้ได้เสนอแนะเพิ่มเกี่ยวกับเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ เป้าหมายด้านสมรรถนะ ควรให้มีสมรรถนะ 3 ด้าน คือ สมรรถนะเชิงความรู้ (cognitive competency) สมรรถนะเชิงเจตคติ (affective competency) และสมรรถนะเชิงปฏิบัติ (performance competency) เป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ เป้าหมายด้านสร้างความตระหนัก ด้านระดับการจัดการ

ศึกษา และด้านอื่นๆ เช่น การส่งเสริมสนับสนุน การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสถานศึกษา เป็นตัวอย่างในการบริหารจัดการ มีภาวะผู้นำ เป็นนักประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือสถานศึกษา การมีส่วนร่วมและให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อสถานศึกษา ให้ความร่วมมือในการพัฒนาจัดการศึกษาอย่างจริงจัง และมีความเสียสละอย่างแท้จริง มีความรู้และความสามารถในการนิเทศ และการประเมินผล กิจกรรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ร่วมกับสถานศึกษา มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ และสามารถออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้เรียนที่เหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพของประชาชน และชุมชน สร้างภาคี เครือข่ายของคณะกรรมการสถานศึกษาในรูปแบบ สมาคม ชมรม ฯลฯ

ข้อคำถามข้อที่ 3 เกี่ยวกับกับบทบาทหน้าที่ มีดังนี้

1) การให้คำปรึกษา และพิจารณาให้ข้อเสนอแนะแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา การบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการ ถือว่าเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมยึดหลักธรรมาภิบาล ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายของการดำเนินงาน การจัดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ กรรมการสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมมา ตั้งแต่เริ่มแรก โดยให้มีตัวแทนของคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมเป็นกรรมการในร่างแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ เมื่อจัดแผนเรียบร้อยแล้ว จึงเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาทั้งคณะ เพื่อขอความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นควรต้องพัฒนาคณะกรรมการในเรื่องต่างๆ ดังนี้คือ

2) การส่งเสริมให้มีการระดมทุนทางสังคม และทรัพยากรจากชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และเอกชน โดยพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาในเรื่องเหล่านี้ คือ การประสานแผนการปฏิบัติงานและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อการจัดการศึกษา การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อ การศึกษาตลอดชีวิตโดยการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วน การจัดการความรู้ท้องถิ่น เพื่อการเผยแพร่ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นรูปธรรม การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับ และการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้หรือแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น

3) การติดตามและเสนอแนะผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องพัฒนาให้มีความเข้าใจความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้ วิธีการตรวจสอบโครงการ และการตรวจสอบการดำเนินงานโครงการ การกำหนดรูปแบบวิธีการ และเครื่องมือในการติดตามประเมินผล โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือด้วย การให้ความรู้ความเข้าใจในการนิเทศกิจกรรมของสถานศึกษา และมีส่วนร่วมในการนิเทศสถานศึกษา การร่วมกำหนดแนวทางการนำผลการประเมินมาใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการศึกษา และการปฏิบัติงานอื่นตามที่สถานศึกษากำหนด

4) บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาในการปฏิบัติงานอื่นตามที่สถานศึกษากำหนด ควรพัฒนาในด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับชุมชน แหล่งเรียนรู้ แหล่งวิทยาการ การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ การพัฒนาความรู้ความสามารถในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน หรือผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

คำถามข้อที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับ “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษา” มีดังนี้ คุณธรรมพรหมวิหาร 4 ความรู้ มีความสามารถตามคุณสมบัติตามที่สถานศึกษากำหนด (8 ด้าน) เป็นผู้มีจิตอาสา พร้อมที่จะช่วยเหลือสังคม ชุมชน เป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และกล้าแสดงออก และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีภาวะผู้นำ มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการศึกษาทุกด้านที่ทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในการจัดการศึกษา และมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน

คำถามข้อที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับ “วิธีการที่จะพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา” องค์กรรับผิดชอบในการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา ได้แก่ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ประเด็นการพัฒนา ได้แก่ บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ มาตรฐานสถานศึกษาของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และอื่นๆ ซึ่งกำหนดให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ในการพัฒนา เช่น ความตระหนัก ความสามารถ การประเมินผล ฯลฯ วิธีการพัฒนาได้แก่ การอบรมให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการกลุ่ม เครือข่าย Online การศึกษาดูงาน การเข้ามามี

ส่วนร่วมในกิจกรรม จัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ และสร้างแรงจูงใจ และการกำหนดตัวบ่งชี้ ควรกำหนดให้ครอบคลุมด้านปัจจัย ด้าน กระบวนการและด้านผลผลิต ซึ่งประกอบด้วย ปริมาณ คุณภาพ เวลา ต้นทุน

คำถามข้อที่ 6 ปัญหาในการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้ งบประมาณ มีงบประมาณไม่เพียงพอ คณะกรรมการไม่มีเวลาที่จะร่วมกิจกรรมตามที่สถานศึกษากำหนด จากประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ กรรมการสถานศึกษาจะมีเวลาใน ภาคเช้าอย่างเดียว ดังนั้นวิทยากรต้องกระชับ เนื้อหาให้เหมาะกับเวลา สรุปแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อนำสู่การปฏิบัติ คณะกรรมการสถานศึกษา มีคุณสมบัติไม่ตรงกับลักษณะงาน ทำให้ไม่เข้าใจ งานและบทบาทหน้าที่เนื่องจากการสรรหาบุคคล ที่เหมาะสมในการเป็นกรรมการสถานศึกษา ทำได้ยาก ไม่สามารถหาบุคคลที่ตรงตามความต้องการของสถานศึกษาได้ คณะกรรมการ สถานศึกษายังติดรูปแบบการบริหารงานแบบเดิม ไม่ยอมรับความรู้ใหม่ กรรมการสถานศึกษา ไม่โอกาสที่ให้ข้อเสนอแนะ กรรมการสถาน ศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษา สถานศึกษาบางแห่งยังไม่เคยพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา บางคนขาดวิสัยทัศน์ และแนวคิดในการพัฒนา กรรมการสถานศึกษาบางคนไม่กล้าแสดง ความคิดเห็น เนื่องจากรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความรู้ และกรรมการสถานศึกษาบางคนขาดจิตอาสา เข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษาเพื่อต้องการ ตำแหน่งเท่านั้น

9.3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิได้วิเคราะห์ ถึงรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

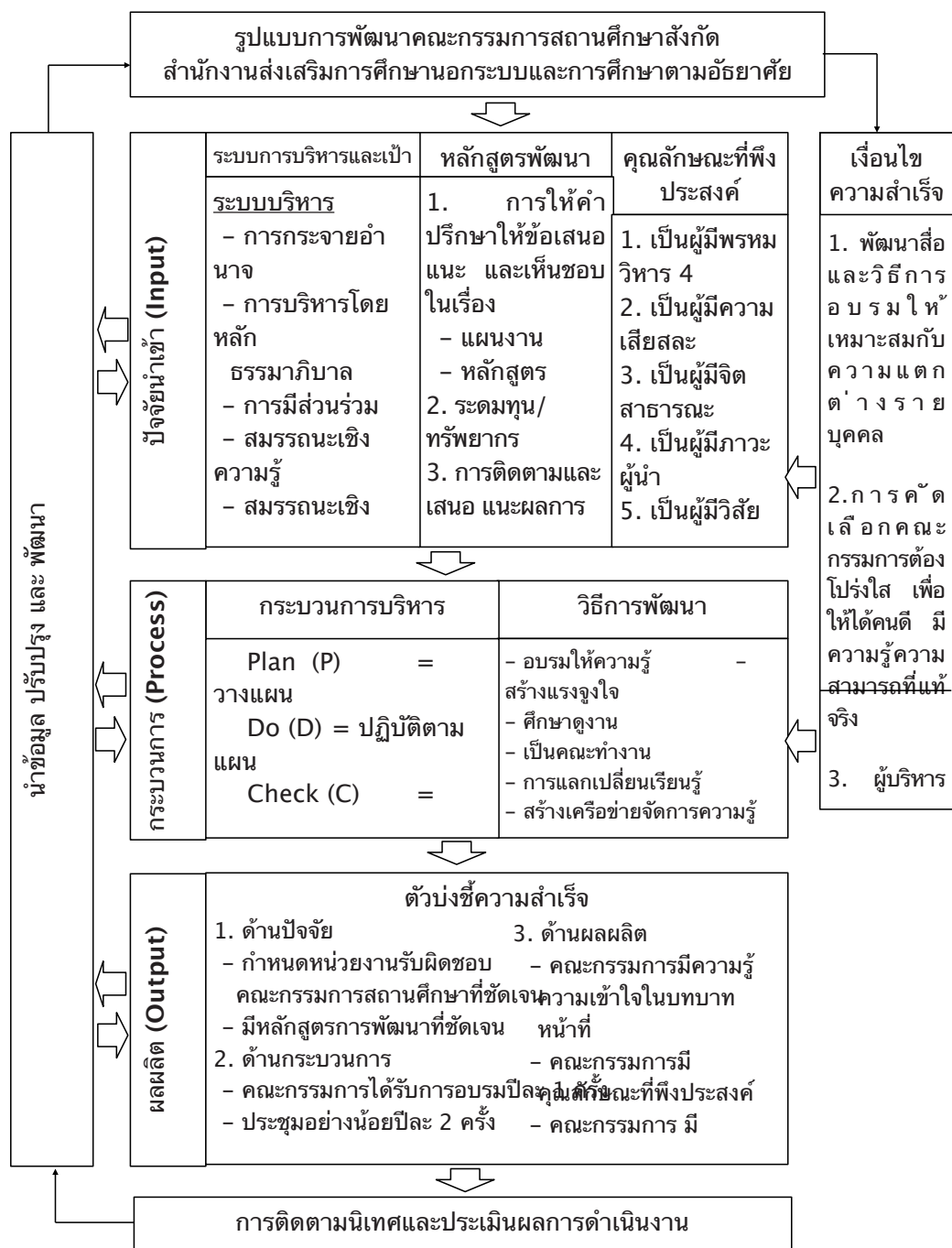
ประเด็นที่ 1 การยอมรับรูปแบบการ พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ารูปแบบที่น่าเสนอ เป็นรูปธรรมที่เกิดจากการสร้างสังเคราะห์ข้อมูล ที่เกิดขึ้นจริง และจัดเป็นรูปแบบที่เรียกว่า Systematic Model ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัย นำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

ประเด็นที่ 2 การยอมรับองค์ประกอบ ต่างๆ ในรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถาน ศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับองค์ประกอบใน รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา และได้เสนอแนะให้ปรับปรุงรายละเอียดของ องค์ประกอบ

ประเด็นที่ 3 คือ ความเหมาะสมในการ นำรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา ไปใช้ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า รูปแบบนี้มีความ เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาคณะกรรมการสถาน ศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครได้

หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์รูปแบบ การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา ในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครแล้ว ผู้วิจัย ได้นำมาปรับปรุงให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้พัฒนาคณะกรรมการสถาน ศึกษาได้ดังนี้

แผนภาพ รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร หลังการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า

1) ด้านปัจจัยนำเข้า

1.1) ระบบการบริหาร ได้แก่ การกระจายอำนาจ การบริหารโดยหลักธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วม

1.2) เป้าหมาย ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านการปฏิบัติ

2) หลักสูตรในการพิจารณา

2.1) การให้คำปรึกษาให้ข้อเสนอแนะและเห็นชอบในเรื่อง แผนงานและหลักสูตร

2.2) การระดมทุนและทรัพยากร

2.3) การติดตามและเสนอแนะผลการดำเนินงาน

2.4) อื่นๆ เช่นการนิเทศ การประชาสัมพันธ์

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้าที่สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาและการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ดังจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ ซึ่งจะเกิดความโปร่งใสในการบริหารงาน มีประชาธิปไตย และจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและนักเรียน แต่ทั้งนี้จำเป็นที่ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการบริหารแบบคณะกรรมการสถานศึกษา เกิดจากแนวคิดการบริหารระบบกระจายอำนาจ จุดประสงค์คือการถ่ายโอนหรือมอบอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบทางการบริหาร คือการบริหารในส่วนกลางไปสู่องค์กร หน่วยงานระดับล่าง การบริหารรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษา จึงเป็นการกระจายอำนาจความรับผิดชอบของผู้บริหาร

สถานศึกษา การดำเนินงานของสถานศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นมากขึ้น เพราะสามารถจัดทำโครงการหรือหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น เหมาะสมกับศักยภาพของท้องถิ่น และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น สร้างความสำนึกเป็นความเป็นเจ้าของ มีความหวงแหนในสิ่งที่ได้สร้างไว้ นอกจากนั้นการกระจายอำนาจในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษายังส่งเสริมการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษา อีกทั้งยังนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง ภูมิความรู้ที่สะสมมาไม่สูญหาย ที่สำคัญคือการกระจายอำนาจเป็นส่วนหนึ่งของการมีธรรมาภิบาล ถ้าคณะกรรมการสถานศึกษาไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กรอบกำหนด แล้วการกระจายอำนาจจะไม่เกิดขึ้น อำนาจการตัดสินใจก็ยังอยู่ที่ผู้บริหารคนเดียว ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกระจายอำนาจจึงไม่บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ต้องการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาให้เต็มศักยภาพ จะทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาการศึกษา สามารถที่จะระดมทรัพยากรในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาในชุมชนของตน ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบส่งผลให้เกิดระบบการบริหารที่โปร่งใส (รุ่งแก้วแดง 2541:301) ดังนั้นการพัฒนาให้

คณะกรรมการสถานศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการที่ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของกรรมการสถานศึกษา ซึ่งจัดเป็นปัจจัยนำเข้าในเรื่องของหลักสูตรการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาให้คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเสนอแนะและเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการ แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาได้ สามารถอนุมัติหลักสูตรของสถานศึกษา การระดมทรัพยากรและทุนทางสังคม มาสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้นอกจากนี้กรรมการสถานศึกษาควรต้องมีความรู้ในการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานโครงการของสถานศึกษา สามารถให้ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานโครงการได้

ถ้าหากสถานศึกษาสร้างปัจจัยนำเข้าด้านการบริหารที่ดีและพัฒนาให้คณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถตามหลักสูตรที่กำหนดแล้ว คณะกรรมการสถานศึกษาจะเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวิตดวงจันทร์ (2546:2546) ที่ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน โดยภาพรวมร้อยละ 75.82 ซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในระดับมาก และได้มีส่วนร่วมทั้งในด้านการรับรู้ การปฏิบัติการคิด การตัดสินใจ รวมไปถึง การรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อมของสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนบรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการมีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สร้างภาวะผู้นำ ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาไปพร้อมๆ กับการกระตุ้นบรรยากาศของการ

ทำงาน ร่วมกับชุมชนและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิษณุ ตุลสุข (2548:183) ที่ว่า อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านงบประมาณมีความเห็นด้วยมากที่สุด จะเห็นว่าคณะกรรมการสถานศึกษาได้เน้นความสำคัญในการสนับสนุนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสืบสานวัฒนธรรม จารีต ประเพณี เพื่อการพัฒนานักเรียนร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการ การให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี ตรวจสอบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณ ผลการดำเนินงาน บริชา กัลยา (2544) ที่ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่าต้องการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนสนับสนุนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานงานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บริชา กัลยา (2544) ที่ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าต้องการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนสนับสนุนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานงานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. ปัจจัยด้านกระบวนการ

2.1 กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย PLAN (P) หมายถึงการวางแผน DO (D) หมายถึง การปฏิบัติตามแผน CHEEK (C) หมายถึง ตรวจสอบ และ ACTION (A) หมายถึงการ

ปรับปรุง

2.2 วิธีการพัฒนา ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน

การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐ และเอกชน ที่จะต้องพัฒนาบุคลากรของตนให้มีความรู้ ความสามารถทันต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในโลกปัจจุบัน หากหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามที่ขาดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอแล้วจะเป็นเหตุทำให้องค์กรหรือหน่วยงานประสบกับความล้มเหลว หรือถดถอยทรุดโทรม คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกัน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการต่างๆ ไม่เช่นนั้นแล้วคณะกรรมการสถานศึกษาจะเกิดความไม่มั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มศักยภาพ การมีส่วนร่วมในการบริหารน้อยลง หรืออาจจะไม่มีก็ได้ คณะกรรมการสถานศึกษาจึงเป็นเหมือนตรายางให้ผู้บริหารสถานศึกษาอ้างอิงเท่านั้นเอง การบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลไม่เกิดขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาขาดประสิทธิภาพ ไม่ได้รับการร่วมมือในท้องถิ่นเท่าที่ควร

การพัฒนาบุคลากรในองค์กรมีหลายวิธีด้วยกัน (ประยูร ศรีประศาสน์ 2544:76) เช่น การฝึกอบรมและการพัฒนาการดูงาน การโยกย้าย การให้คำปรึกษา (Coaching Counseling) ศูนย์ความรู้ทางวิชาการ การปฏิบัติงาน จันทรานี สงวนนาม (2544:1) เสนอวิธีการพัฒนาบุคคลคือ การพัฒนาโดยการศึกษา (Education) เป็นวิธีพัฒนาที่มุ่งเพิ่มความรู้ความ

สามารถ สติปัญญาให้แก่ครู แต่ต้องใช้เวลาอัน และการลงทุนสูง การพัฒนาโดยการฝึกอบรม (Training) เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ และมีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำงาน ระยะเวลาสั้น บางครั้งอาจจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือความต้องการจำเป็น การพัฒนางาน (Development In Career) เป็นการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานโดยผู้บังคับบัญชา จะใช้กระบวนการในทางการบริหาร เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความรู้ ความสามารถมีศักยภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ซึ่งมีรูปแบบอยู่หลายวิธี ศรีอัมพร ทองสีบสาย (2545) การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดอำนาจเจริญ วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี เช่น การมอบหมายงาน การสอนงาน การเสนอแนะ การขยายปริมาณงาน การเพิ่มคุณภาพงาน การเพิ่มความรับผิดชอบ การมอบหมายอำนาจหน้าที่ การรักษาราชการแทนการหมุนเวียนงานและการเลื่อนตำแหน่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทะนง เผ่าภูริ (2546) ได้สรุปวิธีการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ คือการประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน ศรีอัมพร ทองสีบสาย (2545:102-104) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรม ประชุม สัมมนา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู - อาจารย์ ผู้ปกครอง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจกับการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาตามความต้องการของสังคม และชุมชนท้องถิ่นสามารถร่วมมือกันบริหารโดยยึดโรงเรียน

เป็นฐาน (School Based Management) ได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

ทะนง เผ่าภูรี (2546) การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา โรงเรียนบ้านไฮหย่อง อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม

4. ด้านผลผลิต

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ด้านปัจจัยนำเข้า
ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต

การตรวจสอบความสำเร็จของโครงการควรตรวจสอบที่แสดงถึงผลสำเร็จของโครงการว่าบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตัวบ่งชี้เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของระบบการดำเนินงานลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้สามารถให้สารสนเทศกับสิ่งหรือสภาพที่ศึกษาอย่างกว้าง รูปแบบการนำตัวบ่งชี้การดำเนินงานมี 3 รูปแบบใหญ่ ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาลี 2546)

1. แบบ Input /process/output model เป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการตรวจสอบการดำเนินการทางการศึกษา เป็นตัวบ่งชี้เกี่ยวกับทรัพยากรและมักให้ค่าในเชิงปริมาณรวมทั้งบุคคลที่เข้ามาอยู่ในองค์กรด้วย

2. แบบ Process Indicator เป็นตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับใช้ทรัพยากรหรือประโยชน์จากปัจจัยนำเข้า และการปฏิบัติการขององค์กร เป็นวิถีทางการบริการและต้องวัดในเชิงคุณภาพ

3. แบบ Output Indicator เป็นตัวบ่งชี้เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ขององค์กร ผลที่เกิดขึ้นทันทีและมักมีค่าในเชิงปริมาณ ซึ่งต่างจาก Out come ตรงที่มีขอบเขตที่ยาวแลนานกว่า ให้ผล

กระทบเชิงคุณภาพมากกว่าด้วย

ศิริชัย กาญจนวาลี (2546) การพัฒนาดัชนีวัดคุณภาพในการปฏิบัติงานบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร : วารสารครุศาสตร์ ปีที่ 31 ฉบับ 3 มี.ค.-มิ.ย. 46 ในเชิงปริมาณ ซึ่งต่างจาก Out come ตรงที่มีขอบเขตที่ยาวและนานกว่า ให้ผลกระทบเชิงคุณภาพมากกว่าด้วย

Gage & Berline ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรหรือค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด ซึ่งพฤติกรรมที่กล่าวถึงนั้นมีไม่ใช่เพียงการแสดงออก แต่เพียงอย่างเดียวแต่หมายถึงศักยภาพ (Potential) หรือความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในของแต่ละบุคคล ซึ่งในบางครั้ง อาจจะไม่แสดงออกมาให้เห็นพฤติกรรมที่ชัดเจนได้ (Gage & Berliner, 1991.unpaged อ้างอิงมาจาก แสงเดือน ทวีสิน, 2545 : 30) เช่นเดียวกัน Hilgard & Bower ได้กล่าวถึงการเรียนรู้อยู่ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ (Hilgaed & Bower, 1975.unpaged อ้างอิงมาจาก ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546 : 29)

การประเมินผลการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา จะต้องประเมินความเปลี่ยนแปลงใน 3 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ด้านความคิด และความเข้าใจ (Cognitive Domain) 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เช่นความเชื่อ เจตคติ ความสนใจ ค่านิยม เป็นต้น 3) การเปลี่ยนแปลงด้านการเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ

(Psychomotor Domain) (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546:32) ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่ผู้วิจัยจัดเพื่อวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครว่า เป้าหมายสมรรถนะทั้งสามด้าน คือตัวแรก Cognitive ตัวที่ 2 Affective ตัวที่ 3 AS\psychomotor ตัวชีวิตเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับตัว Cognitive ตัวที่เป็นความรู้ ตัวชี้หลัก ปรียาภรณ์ วงศ์อนุตรโรจน์ (2546) การบริหารงานวิชาการ กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ

10. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ควรดำเนินการดังนี้

1) นำสาระของรูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ไปขยายผล โดยกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนและเอื้อให้คณะกรรมการสถานศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร สามารถใช้เป็นกรอบและนำไปสู่การปฏิบัติ

2) กำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษารวมทั้งจัดให้มีการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจใน

การปฏิบัติงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่ที่มีความเชื่อมโยงกันและกัน

3) กำหนดนโยบายยกรรณงค์ ส่งเสริม สนับสนุนและจูงใจคณะกรรมการสถานศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามบทบาท อำนาจหน้าที่ เช่น นโยบายการรณงค์สร้างความตระหนัก ความเข้าใจ ผลตอบแทนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา เป็นต้น

4) กำกับ ติดตามให้ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนคณะกรรมการสถานศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ในการดำเนินการตามบทบาท อำนาจหน้าที่

2. กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลักดันให้มีการออกกฎกระทรวงตามความในมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 เพื่อกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจน และส่งผลให้ทั้งผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถกำหนดและแบ่งบทบาท อำนาจหน้าที่ในการบริหารที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างความเข้าใจในการนำนโยบายการกระจายอำนาจด้านบุคลากรในเรื่องการเสนอแนะความต้องการด้านบุคลากร การแต่งตั้ง โอน ย้าย บุคลากรไปยังคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติ และ หรือ ทบทวน ปรับปรุงนโยบายดังกล่าวเนื่องจาก คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญรวมทั้งปฏิบัติตามบทบาท อำนาจหน้าที่ ด้านนี้น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ควรดำเนินการ ดังนี้

1) จัดให้มีผู้รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนในการให้ความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทและ อำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ประสานและร่วมกับหน่วยงาน หรือสถานศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีความพร้อมในการ จัดให้มีการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ของ สถานศึกษาในสังกัด

3) เผยแพร่ข้อมูลและรณรงค์สร้างความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่ม เป้าหมายหลัก ได้แก่ ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รับความร่วมมือและการ สนับสนุนจากส่วนต่างๆ ของสังคมในวงกว้าง รวมทั้งก่อให้เกิดความเชื่อมโยงการศึกษา กับ ภาคสังคมอื่นๆ ในพื้นที่

4) ร่วมกับผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดจัดทำคู่มือแนว ปฏิบัติเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงาน

2. สถานศึกษา โดยผู้บริหารสถาน ศึกษาในฐานะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และเลขานุการต้อง เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้คณะกรรมการ สถานศึกษาสามารถบริหารตามบทบาท อำนาจ หน้าที่ ด้วยการ

1) ประสานคณะกรรมการ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการ ศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ให้มีการประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินการ ตามบทบาท อำนาจหน้าที่

2) ประสานหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เพื่อ สนับสนุนการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา

3) ส่งเสริมและจูงใจให้ คณะ กรรมการสถานศึกษา สามารถดำเนินการตาม บทบาทหน้าที่ที่กำหนด

4) ร่วมกับคณะกรรมการสถาน ศึกษา และบุคลากรในการเตรียมความพร้อม ให้คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถดำเนินการ ตามบทบาท อำนาจ หน้าที่ ในระดับที่ เหมาะสมตามบริบท ในแต่ละด้านให้กับคณะ กรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร

5) กำกับติดตามให้ผู้บริหาร สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน คณะ กรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการ ศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ในการดำเนินการตามบทบาท อำนาจหน้าที่

3. คณะกรรมการในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ควรมีการดำเนินการ

ดังนี้

1) ศึกษาและทำความเข้าใจในรายละเอียดบทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551 รวมทั้งกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองเพื่อบริหารตามบทบาท อำนาจหน้าที่ดังกล่าว

3) ร่วมจัดทำข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกันของคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร คู่มือการดำเนินงาน และปฏิทินการดำเนินงาน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. แม้ว่าการพัฒนารูปแบบการพัฒนาของคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยายที่ได้ข้อมูลทั้งภาพกว้างและข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามบริบท อย่างไรก็ตามหากมีการวิจัยทดลองใช้

(Experimental Research) กับสถานศึกษาในบริบทต่างๆ แบบกรณีศึกษาจะทำให้ได้แนวทางนำไปขยายผลที่ชัดเจนมากขึ้น

2. ควรมีการวิจัยถึงตัวบ่งชี้ความสำเร็จในแต่ละด้านของการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นกรอบในการนำไปใช้ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาของคณะกรรมการสถานศึกษาได้อย่างกว้างขวางต่อไป

3. ควรมีการวิจัยนโยบายในเรื่องการกำหนดแนวทางการออกกฎหมายเพื่อจูงใจและเกื้อหนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารตามแนวปฏิรูปการศึกษาอย่างเข้มแข็ง

4. ควรมีการวิจัยถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครในสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

5. ควรวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการสร้างเครือข่ายพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

บรรณานุกรม

- กรมสามัญ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน. สงขลา : สำนักงานสามัญจังหวัดสงขลา.
- กรมสามัญศึกษา (2544). กระทรวงศึกษาธิการ. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
กรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ :หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (ม.ป.ป.). รายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาแนวทางการจัด
การศึกษาทางไกลในอนาคตให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ
: ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- กำธร กิตติภูมิชัย. (2524) บทบาทของคณะกรรมการกับการบริหารราชการไทย. ศูนย์ศึกษา
7 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2524).
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2530). กระบวนการบริหารโรงเรียน
การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของโรงเรียน ระบบข้อมูลและสารสนเทศ
เล่มที่ 8. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). (เอกสารอัดสำเนา)
- จินตนา ศักดิ์ภู่อ้อม. (2545). การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐ
สำหรับประเทศไทย.
- จิณีนีวรรณ วุฒิวิทย์การ. (2546). มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- เต็ม แยมสรวล. (2524). การบริหารการศึกษารูปแบบคณะกรรมการ. กรุงเทพฯ : อักษรสมัย.
- ธรรมรส โชติบุญชร. 2544. “การบริหารแบบมีส่วนร่วม”. ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและ
แนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 12. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- นภาพรณ์ หะวานนท์ และคณะ. (2543). การศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงาน
ของคณะกรรมการโรงเรียน. (อัดสำเนา)
- ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ. (2539). การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาของไทย.
รายงานการวิจัยทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. 2537-2539. (ม.ป.ท.)
- พินสุดา สิริธวัชศรี. (2541). การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร
:เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป.
- สมยศ นาวิการ. (2545). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ
1991 จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561). กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). พระราชบัญญัติ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. กระทรวงศึกษาธิการ.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2542). “ผู้นำคือผู้ที่คนอื่นอยากเดินตาม” ผู้นำ บรรณาธิการโดย สงวน นิตยรัมภ์พงศ์และ สุทธิลักษณ์ สมิตสิริ (ผู้รวบรวม) หน้า 26. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อุทัยวรรณ มรรคประเสริฐ. (2543). การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงาน ประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โอวาท สุทธนารักษ์. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา (ภายใต้ โครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษาที่ไม่กระจายอำนาจ) กรณีศึกษาภาคกลาง. (ม.ป.ท.)
- Eisner, E. (1976). “Education connoisseurship and criticism: their form and functions in educational evaluation” *Journal of Aesthetic Education*.